

PREKOGRANIČNI PROMET OTPADOM U REPUBLICI HRVATSKOJ

UVOD

Kroz Hrvatsku se osim sirovina, poluproizvoda, gotovih proizvoda, životinja i putnika svakodnevno prevoze i znatne količine otpada. Ovisno o polazištu i krajnjem odredištu otpad se uvozi, izvozi ili samo provози kroz našu zemlju. Stoga sve u vezi s ovom tematikom podliježe EU propisima odnosno Uredbi (EZ-a) br. 1013/2006 Europskog parlamenta i Vijeća o otpremi pošiljaka otpada (u daljnjem tekstu: Uredba) i Zakonu o održivom gospodarenju otpadom (N.N., br. 94/13. i 73/17. – u daljnjem tekstu: Zakon). Otpad se transportira cestovnim, željezničkim, pomorskim i riječnim putem. S obzirom na vrstu otpada koja se transportira, može se podijeliti na opasni i neopasni pa se ovisno o vrsti otpada transport pošiljke mora i najavljavati i biti popraćen propisanom dokumentacijom. Kontrolu pošiljki otpada najlakše je kontrolirati na graničnim prijelazima, kod samog pošiljatelja ili zaustavljanjem na prometnici, a tu rutinsku ili ciljanu provjeru obavlja ju carinici, policija i inspekcija zaštite okoliša te ostale nadležne službe. Pošiljke otpada nerijetko prođu i pola Europe, a onda „zapnu“ na našoj granici jer sadržaj pošiljke ne odgovara pratećoj dokumentaciji i ne smije napustiti EU, već se vraća pošiljatelju ili se predaje na zbrinjavanje dok prekršitelja očekuje i novčana kazna. Isto tako neke vrste otpada ne smiju biti niti uvezene u Hrvatsku, ali zbog našeg geografskog položaja moramo

dopustiti provoz otpada u neku od članica EU-a koja zaprima određene vrste opasnog otpada na zbrinjavanje ili uporabu.

ŠTO SE NE SMIJE

Zakonom je zabranjen uvoz opasnog otpada, miješanog komunalnog otpada i ostataka od spaljivanja miješanog komunalnog otpada zbog zbrinjavanja u skladu sa člankom 11., stavkom 1. točkom (e) Uredbe, kao i uvoz miješanog komunalnog otpada zbog uporabe u energetske svrhe. Pravne ili fizičke osobe – obrtnici ne smiju obavljati uvoz i/ili izvoz otpada koji ne podliježe notifikacijskom postupku u skladu sa člankom 3. Uredbe bez upisa u očevidnike kao niti bez odobrenja Ministarstva zaštite okoliša i energetike (MZOE) za pošiljke otpada koje podliježu notifikacijskom postupku. Prijevoz otpada također ne smije obavljati prijevoznik koji nije ishodio potvrdu o upisu u Očevidnik prijevoznika ne/opasnog otpada pri MZOE. Pošiljka otpada ne smije biti bez potrebne prateće dokumentacije, a pošiljka koja podliježe notifikacijskom postupku ne smije krenuti na put bez pisane najave 3 radna dana prije polaska kao niti bez suglasnosti za provoz od svih zemalja kroz koje pošiljka mora proći do zemlje preuzimatelja otpada. Opasni otpad iz EU-a ne smije se izvoziti u zemlje koje nisu članice Organizacije za ekonomsku suradnju i razvoj (engl.

Organisation for Economic Cooperation and Development – OECD; trenutno 35 zemalja članica), a također je zabranjeno izvoziti otpad izvan EU-a na zbrinjavanje osim u države Europske slobodne trgovinske zone (engl. European Free Trade Association – EFTA; Island, Lihtenštajn, Norveška i Švicarska).

BASELSKA KONVENCIJA

Cijelim nazivom dokument se zove Baselska konvencija o nadzoru prekograničnog prometa opasnog otpada i njegovu odlaganju (M.U. N.N., br. 3/94.). Na zasjedanju u Baselu 1989. godine prihvaćena je konvencija koju je do sada potpisalo 180 zemalja, a regulira transport i kontrolu prekograničnog prometa opasnog otpada i njegovo odlaganje. Reakcija je to na tadašnju praksu izvoza opasnog otpada kemijske i farmaceutske industrije, te otpada iz nuklearnih postrojenja u nerazvijene zemlje koje su zbog financijskog interesa pristajale na uvoz, a isti bi uglavnom nekontrolirano bio odbačen u okoliš. Posebna važnost konvencije je u definiranju opasnih značajki pojedinih kategorija tvari, kao i u obvezi zemalja članica o informacijama koje moraju biti pristupačne u slučajevima uvoza, odnosno izvoza tih tvari. S obzirom na veliki broj stranki konvencije, lakše je navesti zemlje članice UN-a koje nisu potpisale odnosno ratificirale konvenciju, a to su: Angola, Grenada, Haiti (nije ratificirao), Mianmar, Otoci Fidži, SAD (nije ratificirao), San Marino, Sveti Toma i Princip, Sijera Leone, Solomonski otoci, Tadžikistan, Timor, Tuvalu i Vanuatu dok Južni Sudan i Kosovo nisu ni članice UN-a ni stranke Baselske konvencije. Za potrebe praćenja tokova posebnih kategorija opasnog otpada uvedene su oznake Y od 1 do 49 kao i klase UN oznaka H od 1 do 13 za opasne tvari.

DVOSTRUKI SUSTAV POPISA ZA KLASIFIKACIJU OTPADA – ZELENI I ŽUTI POPIS

Za određivanje vrste otpada u Hrvatskoj se primjenjuje kategorizacija otpada kroz 20 grupa i podgrupa u skladu s Europskim katalogom ot-

pada, dok je u slučaju prekograničnog prometa otpadom potrebno koristiti kategorizaciju kroz Zeleni i Žuti popis otpada. Za Zeleni popis vrste otpada navedene su u priložima III, IIIA i IIIB dok su za Žuti popis vrste otpada navedene u priložima IV i IVA Uredbe.

Otpad sa Zelenog popisa iz Priloga III označava se slovom B i četiri brođane znamenke, a odnosi se na otpad za koji ne postoji povećani rizik ili je omogućena uporaba otpada na način prihvatljiv za okoliš, a dijelimo ga na otpad iz grupe:

- B1 – Otpadni metal i otpad koji sadrži metale,
- B2 – Otpad koji uglavnom sadrži anorganske sastojke, ali može sadržavati metale i organske materijale,
- B3 – Otpad koji uglavnom sadrži organske sastojke, ali može sadržavati metale i neorganske materijale,
- B4 – Otpad koji može sadržavati ili anorganske ili organske spojeve.

Unutar tih osnovnih grupa moguće je pronaći i otpad s oznakama koje sadrže slovo G kojem se pridružuju slova B do N te tri brođane znamenke.

Kao primjer možemo izdvojiti otpatke željeza i čelika s oznakom B1010, a koji imaju ključni broj otpada 12 01 01 - strugotine i opiljci koji sadrže željezo ili primjer kartica i tiskanih kartica koje sadrže plemenite metale, bez opasnih svojstava s oznakom GC020, a koji imaju ključni broj 16 02 16 - komponente izvađene iz odbaćene opreme koje nisu navedene pod 16 02 15*.

U priložima IIIA i IIIB dana je kategorizacija za mješavine otpada sa Zelenog popisa čije pošiljke ne podliježu notifikacijskom postupku.

Otpad sa Žutog popisa iz Priloga IV označava se slovom A i četiri brođane znamenke, a odnosi se na sav opasni otpad koji nije naveden u Zelenom popisu, dijelimo ga na otpad iz grupe:

- A1 – Otpadni metal i otpad koji sadrži metale,
- A2 – Otpad koji uglavnom sadrži anorganske sastojke, ali može sadržavati metale i organske materijale,

- A3 – Otpad koji uglavnom sadrži organske sastojke, ali može sadržavati metale i neorganske materijale,
- A4 – Otpad koji može sadržavati ili anorganske ili organske spojeve.

Unutar tih osnovnih grupa moguće je pronaći i otpad s oznakama koje uz slovo A sadrže dodatno slovo B, C ili D te tri znamenke.

Kao primjer možemo izdvojiti otpadni azbest (prašina i vlakna) s oznakom A2050, a koji ima ključni broj otpada 17 06 01* - izolacijski materijali koji sadrže azbest ili primjer antifrizu s oznakom AC080, a koji ima ključni broj otpada 16 01 14*.

Za razliku od Zelenog popisa i nekih mješavina otpada sa Zelenog otpada sav otpad koji pripada Žutom popisu podliježe notifikacijskom postupku.

Ako neka od zemalja članica koje uvoze otpad ima stroži kriterij od Uredbe, tada se za te pošiljke otpada primjenjuju odredbe o prekograničnom prometu te zemlje.

NOTIFIKACIJSKI POSTUPAK

To je prethodna pisana obavijest u čiju svrhu se koriste obrasci obavijesti iz Priloga IA i dokumenta o prometu iz Priloga IB Uredbe (pročišćena inačica sa svim izmjenama i dopunama od 10. travnja 2013.), dok se u Prilogu IC Uredbe nalaze detaljne upute za ispunjavanje obrasca obavijesti i dokumenta o prometu.

Na temelju valjano zaprimljene obavijesti nadležna tijela uvozniku/izvozniku izdaju odobrenje na rok ne dulji od jedne godine. Ako je notifikacijski postupak ispravno proveden, nadležno tijelo države polazišta šalje obavijest nadležnom tijelu države odredišta i preslike nadležnom tijelu države provoza u roku od tri radna dana od primitka zahtjeva. Nije li notifikacijski postupak ispravno proveden, nadležno tijelo države polazišta može zatražiti od podnositelja obavijesti podatke i dokumente u roku od tri radna dana od primitka zahtjeva. Također ako

nadležno tijelo države polazišta ima prigovore na pošiljku u skladu sa člankom 11. ili 12. Uredbe, može u roku od tri radna dana zaustaviti notifikacijski postupak (o tome odmah obavijestiti podnositelja obavijesti). Ako u roku od 30 dana nije uložena nikakav prigovor nadležnog tijela države provoza, smatra se da je dano prešutno odobrenje i ono se smatra važećim.

Svu ovu proceduru potrebno je provesti za slučajeve prekograničnih pošiljaka: otpada namijenjenih za zbrinjavanje u/između država članica EU-a te izvoz otpada u države EFTA-e, otpada namijenjenog za uporabu sa Žutog popisa – prilozi IV i IVA Uredbe, razni nepopisani otpad te za miješani otpad.

Svaka pošiljka otpada koji ne podliježe notifikacijskom postupku mora biti otpremljena u skladu sa zahtjevima iz članka 18., stavaka 1. i 2. Uredbe, a uvoznik/izvoznik dužan je inspekciji zaštite okoliša dostaviti informacije o pošiljci otpada koji ne podliježe notifikacijskom postupku iz Priloga VII Uredbe u pisanom i digitalnom obliku, tri radna dana prije planiranog slanja pošiljke. Za ovakve pošiljke nije potrebno odobrenje, no svi uvoznici/izvoznici dužni su se upisati u Očevidnik uvoznika otpada koji ne podliježe notifikacijskom postupku i/ili Očevidnik izvoznika otpada koji ne podliježe notifikacijskom postupku. Sve potrebne informacije moguće je pronaći na web stranicama MZOE.

DOKUMENTACIJA KOJA PRATI POŠILJKU OTPADA

Pošiljku otpada u prekograničnom prometu na području Republike Hrvatske moraju pratiti dokumenti određeni Baselskom konvencijom, Zakonom i Uredbom, koji prate pošiljku otpada od stavljanja u promet u državi polazišta, kroz državu provoza do konačnog zbrinjavanja ili uporabe otpada u državi odredišta.

Osim potrebnog odobrenja za uvoz otpada od nadležnog tijela zemlje u koju se uvozi otpad, potreban je i obrazac Obavijesti za prekogranični promet/otpremu otpada iz Priloga I.A Uredbe, zatim je tu i Dokument o prekograničnom pro-

metu pošiljki otpada u Europskoj uniji EU iz Priloga I.B, potvrda o upisu u Očevidnik uvoznika/izvoznika otpada koji ne podliježe notifikaciji, popratne informacije uz isporuke otpada iz članka 3., stavak 2. i 4. Uredbe na obrascu pratećeg lista iz Priloga VII Uredbe (na hrvatskom ili engleskom jeziku) te potvrda o upisu u očevidnik prijevoznika ne/opasnog otpada.

Svakako bi uz navedenu dokumentaciju trebala biti priložena i potvrda iz polazišta o preuzimanju otpada s vagarinskim listom, jedinstvena carinska deklaracija na obrascu JCD, račun ili neka druga vrsta potvrde u slučaju kupnje, vozačka dozvola, putovnica ili osobna iskaznica vozača, knjižica vozila i dr.

GRANIČNI PRIJELAZI I KONTROLA

Uredbom o graničnim prijelazima na području Republike Hrvatske preko kojih je dopušten uvoz otpada u Europsku uniju i izvoz otpada iz Europske unije (N.N., br. 6/14.), a u skladu sa člankom 55. Uredbe, određuju se granični prijelazi na području Republike Hrvatske preko kojih je dopušten uvoz otpada u Europsku uniju i izvoz otpada iz Europske unije i to preko sljedećih graničnih prijelaza na području Republike Hrvatske:

1. Između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine:
 - cestovni granični prijelazi: Županja, Stara Gradiška, Ličko Petrovo Selo, Kamensko, Slavonski Šamac, Vinjani Donji i Nova Sela,
 - željeznički granični prijelazi: Metković, Slavonski Šamac i Volinja.
2. Između Republike Hrvatske i Republike Crne Gore:
 - cestovni granični prijelaz: Karasovići.
3. Između Republike Hrvatske i Republike Srbije:
 - cestovni granični prijelazi: Bajakovo, Ilok i Erdut,
 - željeznički granični prijelaz: Tovarnik.

4. Pomorski granični prijelazi: Rijeka, Zadar, Šibenik, Split, Ploče i Dubrovnik.
5. Riječni granični prijelazi: Vukovar i Osijek.

U sklopu ciljanog ili interventnog nadzora pošiljki otpada na području Republike Hrvatske osim na spomenutim graničnim prijelazima u suradnji policije, carine, inspekcije zaštite okoliša i drugih mjerodavnih službi moguće je organizirati kontrolu pošiljki na važnijim cestovnim pravcima, željezničkim kolodvorima i pomorskim odnosno riječnim lukama dok za zračne luke nije bilo slučajeva prekograničnog prometa otpadom.

KOLIČINE UVOZA I IZVOZA OTPADA ZA REPUBLIKU HRVATSKU

Uvoznik i izvoznik otpada koji ne podliježe notifikacijskom postupku dužan je do 1. ožujka tekuće godine dostavljati Hrvatskoj agenciji za okoliš i prirodu (HAOP), izvješće o vrstama i količinama uvezenog i izvezenog otpada u prethodnoj kalendarskoj godini. Istu obvezu ima i podnositelj obavijesti i/ili primatelj s područja Republike Hrvatske, no oni dostavljaju HAOP-u izvješće o izvezenim i/ili uvezenim količinama i vrstama otpada koji podliježe notifikacijskom postupku.

Na osnovi podataka za razdoblje od 2004. do 2015. godine koje je zaprimio HAOP izrađeno je Izvješće o prekograničnom prometu otpadom za 2015. godinu. Iz izvješća je moguće zaključiti da je uvoz opasnog otpada uz notifikacijski postupak kod nas započeo tek 2014. i 2015. godine, a radi se o 2.839 tona uglavnom baterija za uporabu, te gorivu iz otpada i muljevima od obrade komunalnih voda za potrebe cementne industrije koje su uvezle tek dvije tvrtke.

Izvoz uz notifikacijski postupak je konstantno rastao uz manje oscilacije, a 2015. godine je gotovo udvostručen u odnosu na prosječno izvezeno količine dok je glavno odredište za izvoz bila Slovenija. Nakon 2008. godine prestaje izvoz cijelih akumulatora i baterija. No, i dalje većinu otpada čine olovne ploče, a u zadnje dvije

godine najveći udio u izvezenom otpadu čini sekundarni otpad, tj. mješavina materijala od mehaničke obrade otpada koji sadrži opasne tvari i tekući gorivi otpad koji sadrži opasne tvari, te izmiješani otpad sastavljen od najmanje jedne vrste opasnog otpada. Glavna odredišta za izvoz naših 15 tvrtki bile su: Bosna i Hercegovina, Austrija i Njemačka.

Kod uvoza i izvoza bez notifikacijskog postupka evidentno je veći broj tvrtki koje su se upisale u očevidnike, te u razdoblju od 2004. do 2015. godine uvezle iz: Mađarske, Slovenije, Srbije, Italije i Češke oko 4,056 milijuna tona, a izvezeno je u: Sloveniju, Italiju, Tursku i Austriju oko 5,729 milijuna tona otpada. Uvozili smo većinom granuliranu trosku od proizvodnje željeza ili čelika za potrebe proizvodnje cementa, uvoz papira i kartona bio je na drugom mjestu, kroz godine su količine papira i kartona rasle u udjelu, a u posljednje vrijeme najveći udio kod uvoza čini otpad od metala za potrebe željezara.

Zbog cijena na tržištu uglavnom smo izvezili otpadne metale, papir i karton, te otpadno drvo čije se količine zbog oporavka drvne industrije smanjuju u posljednjim godinama. Podaci o provozu otpada nisu bili sastavni dio izvješća HAOP-a pa ga nije moguće niti uspoređivati.

ZAKLJUČAK

Republika Hrvatska u potpunosti je regulirala i uskladila prekogranični promet otpadom kao i ostale članice EU-a. Sve službe koje se bave ovom problematikom obavljaju svoj dio posla, a tvrtke su se brzo prilagodile novonastalim uvjetima nakon ulaska u EU 2013. godine. Zna se što je zabranjeno uvoziti, a omjer je oko 40 : 60 u korist izvoza što poglavito ovisi o cijenama otpada na svjetskom tržištu. Uglavnom se uvezio, ali i izvezio otpad za potrebe metalurške i industrije papira i kartona no trendovi se stalno mijenjaju. S obzirom da smo na ovom području geografski gledano rubna zona EU-a, dosta pošiljaka „zapne“ i ne ode do krajnjeg odredišta odnosno vrati se natrag pošiljatelju.

Iz godine u godinu raste broj tvrtki koje nastoje legalno poslovati u Republici Hrvatskoj jer više nije nepoznanica da u otpadu «leži» novac, već je pitanje tko je bolje organiziran i povezan s ostalim tvrtkama na tom tržištu. Podaci o potrebnoj dokumentaciji i predaji zahtjeva su lako dostupni i na stranicama HAOP-a i MZOE te ne bi trebalo biti problematičnih pošiljaka otpada.

*dr. sc. Branimir Fuk, dipl. ing. rud.
Ministarstvo zaštite okoliša i energetike, Zagreb*